

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ

1945

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 — ΤΣΩΡΤΣΙΛ — 38
ΑΘΗΝΑΙ



ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008



Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΣΚΥΛΟ

[Τό ταξιδιωτικόν αὐτό σημείωμα—ἀπόσπασμα ἀνεκ-
δότου βιβλίου—ἔχει γραφῆί πρό τοῦ πολέμου].

ΦΡΑΝΚΦΟΥΡΤΗ, τέλος Σεπτεμβρίου

Δύο μεγάλους ἀνδρας ἔχει ἡ Φρανκ-
φούρτη: τὸν Γκαίτε καὶ τὸν Σόπενχάουερ.
Ὁ πρῶτος ἐγεννήθη ἐδῶ· ἀλλ' ὅταν πειὰ
ἐμεγάλωσε καὶ ἠνδρώθη, δὲν ἤμποροῦσε
νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀτμόσφαιρα τῆς μπουρ-
ζουαζικῆς μεγαλουπόλεως καὶ, μόλις τοῦ
ἐδόθη ἡ εὐκαιρία, τὴν ἄφησε κι' ἐπῆγε
στὴν Βεϊμάρη. Ὁ ἄλλος εἶχε γεννηθῆ στο
Δάντσιγ καὶ ἤμποροῦσε νὰ καθῆσθαι εἰς τὸ
Βάϊμαρ, μαζὺ μὲ τὴ διάσημη μητέρα του·
ἀλλ' ἐπροτίμησε νὰ ζῆσθαι ἐδῶ, διότι ἦτο
καί... λιγάκι ὑποχόνδριος. Ἔτρεμε συνε-
χῶς γιὰ τὴν υγεία του! Νέος ἀκόμη, φοι-
τητῆς στο Βερολῖνον, ἐνόμιζε πῶς ἦτο φθι-
σικός. Εἰς τὴν Νεάπολιν, ἕνα ὠραῖο καλο-
καίρι, ἄκουσε πῶς ὑπάρχει ἰλαρὰ καὶ ἐ-
τράπη ἀμέσως εἰς φυγὴν. Εἰς τὴν Βερόνα,
πάλιν, τοῦ ἐμπῆκεν ἡ ἰδέα, ὅτι εἶχεν ὑπο-
στῆ δηλητηρίασιν, ἀπό... ταμπάκον, μυστη-
ριωδῶς φαρμακωμένον. Ἐπρόκειτο νὰ μεί-
νῃ εἰς τὴν Βέρνην, ὅταν μιὰ φήμη περὶ
κρούσματος χολέρας τὸν ἔκανε νὰ φύγῃ
προτροπάδην. Κι' ἂν ἦλθε τελικῶς εἰς τὴν
Φρανκφούρτη κι' ἐγκατεστάθη ἐδῶ γιὰ 30
χρόνια, χωρὶς νὰ τὸν συνδέῃ τίποτε μὲ
τοὺς κατοίκους καὶ τὴν ἱστορίαν τῆς, τὸ ἔ-
κανε ἀπακλειστικῶς καὶ μόνον, διότι εἶχε
τὴν περίεργον ἰδέαν, ὅτι ἡ Φρανκφούρτη—
ἄγνωστον γιὰ τὴν ἡμετέραν—ἦτο ἡ σχετικῶς υγιεινο-
τέρα, ἀπ' ὅλες τῆς μεγάλης πόλεις τῆς
Γερμανίας, τῆς Αὐστρίας ἢ τῆς Ἑλβετίας!.

Ἐφ' ᾧ καὶ ἡ Φρανκφούρτη, τώρα, διατη-
ρεῖ εὐγνώμονα τὴν μνήμην—μ' ἕνα σωρὸ
ἐπιγραφῆς καὶ πλάκες καὶ ἕνα ἰδιαίτερο
μνημεῖον—τοῦ ὑποχόνδριου φιλοσόφου τῆς.
Ἐδῶ, εἰς τὸ «Ξενοδοχεῖον τῆς Ἀγγλίας»
ἐπαιρνε τακτικὰ τὰ γεύματά του, στὴν αἴ-
θουσαν τοῦ τάμπλ ντ' ὅτι· ἀλλὰ σπανίως κατε-
δέχετο νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὴν κουβέντα
τῶν συνδαιτημόνων του. Παρατηρήθη, μά-
λιστα, ἀπὸ πολλοὺς ὅτι, τὴν ὥραν ποὺ ἐ-
κάθητο νὰ φάγῃ, ἔβγαζε ἀπὸ τὴν τσέπη
τοῦ γιλέκου του ἕνα μεγάλο ἀσημένιο τάλ-
ληρο καὶ τὸ ἀπέθετε κοντὰ στο πιάτο του,
γιὰ νὰ τὸ ξαναβάλλῃ πάλιν εἰς τὴν τσέπη
του, καθὼς θὰ ἐσηκῶνετο νὰ φύγῃ. Κανεὶς
δὲν ἤμποροῦσε νὰ μαντεύσῃ τί λόγον εἶ-
χαν ὅλα αὐτὰ· καί, εἰς τὸ τέλος, κάποιος

τολμηρότερος ἀνέλαβε νὰ τὸν ρώτησῃ.

— Τὸ τάλληρο—ἀπήντησε ὁ φιλόσοφος,
μὲ τὴν γνωστὴν ἐκείνην δηκτικότητά του—
τὸ ἔχω προορίσῃ ἀπὸ ἐτῶν, γιὰ ὅποιον
κατορθώσῃ νὰ μᾶς πῆ μιὰ γνωστικὴ κου-
βέντα, στο τραπέζι· ἀλλ' ἀτυχῶς, ἀφ' ὅτου
γευματίζω ἐδῶ, δὲν ἔτυχε ποτὲ τέτοια πε-
ρίπτωσης!..

Ἐδῶ, ἐξ ἄλλου, εἶχε ὁ Σόπενχάουερ
τὴν χειροτέραν δυνατὴν ἀπογοήτευσιν.
Ἦτο, ὡς γνωστόν, πολὺ φιλόμουσος—ἀ-
φοῦ καὶ στὴν φιλοσοφίαν του ἡ Μουσικὴ
παίζει σπουδαῖον ρόλον—ἀλλ' ἀτυχῶς τὸ
μουσικόν του αἰσθητήριον δὲν ἦτο καὶ
πολὺ ἀνεπτυγμένο. Τὸ Ἰνδαλμά του ἦτον
ὁ... Ροσσίνι!

— Ὅταν ἀκοῦτε ἀφθονον Ροσσίνι—ἔ-
λεγε μὲ δογματικὴν ἐμβρίθειαν—τότε, μοι-
ραίως, κάθε ἄλλη μουσικὴ σᾶς φαίνεται
χονδροκομμένη καὶ βαρειά!..

Τὸ ἔφερε, λοιπὸν ὁ Διάβολος καὶ ἦλ-
θεν ὁ Ροσσίνι στὴν Φρανκφούρτη. Ἐμεινε
δύο ἢ τρεῖς ἡμέρες σ' αὐτὸ τὸ «Ἀγγλικὸν
Ξενοδοχεῖον», ὅπου ἐγευματίζε στο τάμπλ-
ντ' ὅτι, κατάντικρυ εἰς τὸν Σόπενχάουερ.
Ἐκεῖνος, ὁμῶς, ἔμεινε ἔννεώς, πρό τοῦ
θεάματος τοῦ Ἰταλοῦ συνθέτου καὶ δὲν ἐ-
δέχθη, κατ' οὐδένα λόγον, νὰ τὸν συστή-
σουν εἰς τὸ Ἰνδαλμά του:

— Ἀδύνατον νὰ εἶναι ὁ Ροσσίνι!...», ἔ-
λεγε μ' ὄλον του τὸ πείσμα. «Αὐτὸ ποὺ
βλέπω ἐμπρὸς μου, στο τραπέζι, εἶναι
μονάχα ἕνας ἀνθρώπος χονδρός...»

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνο ἡ Μουσικὴ, εἰς τὴν
ὅποιαν εἶχε πέσῃ ἔξω ὁ διάσημος αὐτὸς
φιλόσοφος. Βεβαίως ἡ φιλοσοφία του, παρ'
ὄλον τὸν πεσσιμισμὸ τῆς, ἦλθε νὰ συμπλη-
ρῶσθαι ἕνα κενὸν καὶ ἐπεβλήθη ἀσυζητητὴ
εἰς ὄλον τὸν πολιτισμένον κόσμον. Ἐνῶ
οἱ φημισμένοι του προκάτοχοι, ἀπὸ τοῦ
Πλάτωνος, τοῦ Καρτεσίου καὶ τοῦ Κάντ,
μέχρι τοῦ Φίχτε καὶ τοῦ Σέλλινγκ ἢ τοῦ
Χέγκελ, ἐδίδασκαν ὅτι ἡ ζωὴ μας κυβερ-
νᾶται ἀπ' τὸ μυαλό, τὴν σκέψιν, τὴν ψυ-
χήν...—ὁ Σόπενχάουερ εἶπεν ἀποτόμως:

— Ὅχι! Αὐτὸ ποὺ ἔχει σημασίαν, σὲ

κάθε ζωντανὸν ὀργανισμόν, εἶναι ἡ καρδιά...—εἶναι τὸ ὄργανον ἐκεῖνο, ποῦ ζῆ προτοῦ σχηματισθῆ ὁ ἐγκέφαλος καὶ πάλλει ἀκόμη, ὅταν τὸ μυαλό νεκροῦται! Καὶ ἡ βία τῆς ζωῆς τοῦ κόσμου—αὐτὸ ποῦ κάνει τὴν καρδιά νὰ πάλλη, πολὺ πρὶν γεννηθῆ ὁ ἄνθρωπος, μέχρι καὶ τῆς στιγμῆς ποῦ θ' ἀποθάνῃ—εἶναι ἡ βούλησις, ὁ πόθος, ἡ ἐπιθυμία..., αὐτὸ ποῦ λέγουν μερικοὶ «τὸ ἐνστικτον», ἐνῶ ἐγὼ θὰ τ' ὀνομάσω «θέλησιν ζωῆς»!...

Καί, ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα, ἀρχίζει ὁ πεσιτισμός! Διότι, ἀφ' ὅτου γεννηθῆ ὁ ἄνθρωπος, θέλει διαρκῶς νὰ ἀπολαύσῃ κάτι. Καμμιά φορά, τὸ ἐπιτυγχάνει· ἀλλ' ἕως ὅτου τὸ ἐπιτύχῃ, πάσχει, στενοχωρεῖται κι' εἶναι δυστυχῆς. Ἀφοῦ δὲ ἐπιτύχῃ τὸ ποθούμενον, χαίρει βεβαίως, διότι τὰ κατάφερε, ἀλλ' ἡ χαρὰ του αὐτὴ δὲν διαρκεῖ· ἀμέσως ἔπειτα, θὰ γεννηθῆ μιὰ νέα καὶ ἰσχυρότερα ἀκόμη ἐπιθυμία. Κι' ἔτσι, περνᾶμε ὅλη τὴν ζωὴ μας—ἀπὸ ἐπιθυμίας εἰς ἐπιθυμίαν, ἀπὸ στενοχωρίας εἰς στενοχωρίαν.... Τὸ «θέλει», συμπεραίνει ὁ φιλόσοφος, σημαίνει κατ' οὐσίαν «πάσχειν»· κι' ἐφ' ὅσον βάσις τῆς ζωῆς εἶναι ἡ θέλησις, πρέπει ἐπίσης νὰ παραδεχθοῦμε, ὅτι ἡ ζωὴ δὲν εἶναι, κατ' οὐσίαν, παρά... ὀδύνη, λύπη, στεναγμός!...

Πῶς θὰ σωθοῦμε ὅμως, ἄραγε, ἀπὸ τὸ συνεχές αὐτὸ μαρτύριον;... Ὁ Σοπενχάουερ βρίσκει δύο φάρμακα: Ἐν πρώτοις, ἔχομε τὴν Τέχνη! Γιατί; θὰ ἐρωτήσετε ἴσως. Μά, διότι, ὅταν κλαίτε γιὰ λογαριασμό σας, γιὰ ἓνα ἀτύχημα ποῦ σᾶς συνέβη, εἴσθε, βεβαίως, ἀπολύτως δυστυχῆς· ἐνῶ ὅταν κλαίτε γιὰ τὰ δυστυχήματα τῶν ἄλλων, ἀνακουφίζεσθε ἐνδομύχως ἄρκετά. Ἡ τέχνη τῆς ἀρχαίας Τραγωδίας—ποῦ ἀναπαριστᾷ τὸν ξένον πόνον—ἀποτελεῖ τὸ εὐγενέστερο εἶδος τῆς .. διασκεδάσεως ἐνὸς ἀνθρώπου. Ἡ Τέχνη, βλέπετε, μᾶς ἐπιτρέπει, ν' ἀποσπασθοῦμε πρὸς στιγμὴν ἀπ' τὴν ζωὴ μας—νὰ τὴν κυττάξωμε σὰν ξένοι θεαταί. Ἐν ὄσῳ ζῆ κανεὶς, πονεῖ· ἀλλ' ὅταν βλέπῃ τὴν ζωὴ τῶν ἄλλων, ἀρχίζει νὰ διασκεδάζῃ. Καὶ ὁ ποῖος ἀσχολεῖται μὲ τὴν Τέχνη, δὲν κἀνει, κατ' οὐσίαν, ἄλλο παρά νὰ βλέπῃ τὴν ζωὴν ἀπὸ μακρὰ. Κατὰ τὸν Σοπενχάουερ, μάλιστα, ἡ ἀνωτέρα ὄλων τῶν Τεχνῶν—αὐτὴ ποῦ μᾶς λυτρώνει περισσότερο ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ μας καὶ τῆς πίκρας του—εἶναι ἡ θεία τέχνη τοῦ Ἀπόλλωνος: Ἀκούγοντας ὀλίγη μουσικὴ, ξεχνᾷ κανεὶς τὰ βᾶσανά του!...

Ἐξ ἄλλου, λέγει ὁ Σοπενχάουερ, ὑπάρχει κι' ἄλλο ἓνα μέσον κατὰ τῆς δυστυχίας τῆς ζωῆς: Εἶναι ἡ ἀνωτέρα ἠθικὴ παρηγορία, ποῦ μᾶς παρέχει ὁ ἀλτρουϊσμός. Ἐάν πονοῦμε ὅλοι ἐν ὄσῳ ζοῦμε, τὸ χρεωστοῦμε εἰς τὸν ἑαυτὸ μας· βλέπομε τῆς ἀποτυχίας μας καὶ εἴμεθα συνήθως δυστυχεῖς. Ἐνῶ, ἐάν ἐλησμονοῦσαμε τὴν ἰδική μας

στενοχώρια, σκεπτόμενοι τὰ βᾶσανα τῶν ἄλλων, θὰ ἐπαρηγορούμεθα πολὺ ὥραϊα. Διότι ἡ συμπάθεια κι' ἡ καλωσύνη πρὸς τοὺς ἄλλους, δὲν εἶναι μόνον μιὰ ὑποχρέωσις, ἀλλὰ καὶ μιὰ ἀπολύτρωσις προσωπικὴ!...

Αὐτὴ περίπου—ἂν δὲν κάνω λάθος—εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ φιλοσόφου, εἰς τὸ περίφημον ἐκεῖνο σύστημά του: «Die Welt als Wille und Vorstellung». Ὅταν τὸ ἔγραφε εἶχε τὴν ἰδέαν, ὅτι ἡ ἔκδοσις του θὰ ἐχαλοῦσε κόσμον. Καὶ ναί μὲν ὁ ἐκδότης δὲν ἐτύπωσε παρά 735 ἀντίτυπα—ἀπὸ τὰ ὁποῖα, μάλιστα, ἀργότερα, ἐστάλησαν πρὸς... πολτοποίησιν τὰ 375, διότι δὲν εὑρίσκαν κανένα ἀγοραστήν. Ἀλλά, παρ' ὅλα αὐτὰ, ὁ Σοπενχάουερ, ὁ κήρυξ τῆς ἀπαισιοδοξίας, ἦτο γεμᾶτος... αἰσιοδοξίαν!...

«Νὰ ξέρετε—ἔγραφεν εἰς τὸν ἐκδότην του—ὅτι τὸ ἔργον μου θ' ἀφήσῃ ἐποχὴν. Ὅλη ἡ Εὐρώπη τὸ γνωρίζει κιόλας! Ἡ δόξα μου θ' αὐξάνῃ συνεχῶς, ὅπως αὐξάνει κι' ἐπεκτείνεται ἡ φωτιὰ!...»

Κατὰ τὰ ἄλλα, δὲν ἐβιάζετο καθόλου. Ἐτρῶγεν, ἔπινε κι' ἐδιάβαζε, φιλοσοφῶν ἐπὶ τῶν ἐγκοσμίων. Καὶ ἤμποροῦσε νὰ φιλοσοφῆ ἀνέτως, διότι.. εἶχε ὅσα χρήματα ἠθελε· καὶ ὄχι μόνον εἶχε χρήματα, ἀλλὰ καὶ τ' ἀγαποῦσε σὰν Ἑβραῖος! Ὅσο ἐφοβεῖτο τὰ περίφημα μικρόβια—καὶ περιέφερε διαρκῶς μαζύ του ἓνα ποτήρι σὲ μιὰ θήκη πέτσινη, γιὰ ν' ἀποφεύγῃ τὰ ποτήρια τοῦ ξενοδοχείου—ἔτσι εἶχε καὶ ἀνέκαθεν τὴν ψύχωσιν, ὅτι μποροῦσαν ἴσως νὰ τὸν κλέψουν. Ἐκρυβε τὰ χρεώγραφα του μέσα σὲ κάτι παμπалаίους τόμους, μέσα σὲ νότες μουσικῆς καὶ σὲ παληοὺς φακέλους. Ἐνα πακέττο μετοχῶν ἐτάφη, μέσα σὲ μιαν χαρτοθήκην, στὴν ἐτικέτταν τῆς ὁποίας εἶχε γράψῃ: «Ἐγγραφα Πειραματικῆς Ἰατρικῆς»· τῆς λίρες καὶ τὰ ναπολεονία του τὰ εἶχε ἐπιμελῶς κρυμμένα σὲ μυστικὰ συρτάρια τοῦ γραφείου του· ἐν γένει δέ, ἐπεδίδοτο μὲ τόσον ζῆλον εἰς τὴν ἀπόκρυψιν τῶν ὑπαρχόντων του, ὥστε οἱ ἐκτελεστοὶ τῆς διαθήκης του—λατινιστὶ συντεταγμένης καὶ αὐτῆς—εἶδαν καὶ ἔπαθαν νὰ τὰ ἀνακαλύψουν. Σημειωτέον, ὅτι τοὺς λογαριασμούς του τοὺς ἐκρατοῦσε στὸ καρνέ του... Ἀγγλικά· καὶ τῆς σπουδαῖες τραπεζικῆς του ὑποθέσεις τῆς ἐσημείωνε εἰς τὴν... ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν!...

Ἀκόμη καὶ εἰς ἄλλα πράγματα—πολὺ ὀλιγώτερον σπουδαῖα ἴσως—ἦτο σχολαστικὸς καὶ ἰδιότροπος. Ἐνα νεανικὸν πορτραῖτο του εἶχεν ἀλλοιωθῆ εἰς τὰ χρώματα, ἀπὸ τὸν ἥλιον ποῦ τὸ ἐβλεπε συνήθως· καί, ἔτσι, τὰ σταχτοξανθα μαλλιά του εἶχαν προσλάβῃ, στὸ πορτραῖτο αὐτό, μιαν ἀπόχρωσιν κοκκινωπὴν. Ἐφ' ὧ καὶ ὁ ἐγωπαθῆς φιλόσοφος, ἀνησυχῶν μήπως ἡ.. ἀνθρώπινης παρασυρθῆ εἰς σφαλερὰς ἰδέας, γράφει γερμανικά, λατινικά καὶ ἰταλικά

καθώς και αγγλικά και γαλλικά, στην οπισθίαν ὄψιν τοῦ τελλάρου :

«Οὐδέποτε εἶχα κόκκινα μαλλιά!
Ἄρθουρος Σοπενχάουερ»

Ὅλες αὐτὲς ἡ κωμικὲς ἰδιοτροπίες δὲν ἔμπορουν, βεβαίως, νὰ μειώσουν τὴν σημασίαν τῆς φιλοσοφίας του. Μόνον, πού τὸ αὐθαίρετον τοῦ χαρακτήρου του, τὸν παρασύρει κάποτε, εἰς τὰ βιβλία του, σὲ μερικάς παρεμπιπτούσας σκέψεις, αἱ ὁποῖαι, ἂν τῆς καλοεξετάσετε, εἶναι ἐντελῶς... ἀφιλοσόφητοι. Ἔτσι ἰσχυρίζεται σὲ μιά μελέτη του:

«Αὐτὰ πού ὀνομάζομε, συνήθως, ἔργα ἀνθρωπίνης μεγαλοφυΐας δὲν ἔχουν καὶ πραγματικὴν ἀξίαν. Οἱ μουσουργοὶ συνθέτουν μουσικὴν, οἱ ποιηταὶ γράφουν ποιήματα καὶ οἱ ζωγράφοι ζωγραφίζουν ἀλλὰ κανένα ἔργον μεγαλοφυΐας δὲν ἔμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς χρήσιμον. Καί, ἀκριβῶς, τὸ δεῖ εἶναι ἀχρηστὸν τοῦ δίνει ὅλην τὴν χάριν».

Πολὺ πρωτότυπος αὐτὴ ἡ σκέψις καί, ἐνδεχομένως, ἀρκετὰ σωστὴ γιὰ ὠρισμένα ἀπὸ τὰ ἔργα τέχνης. Ἄλλ' ἂν σκεφθῆτε νὰ τὴν γενικεύσετε σὲ κάθε «ἔργον μεγαλοφυΐας», θ' ἀντιληφθῆτε ὅτι ὁ Σόπενχάουερ ἔπεσεν ἔξω μεγαλοπρεπῶς! Ἐνας μοτέρ, ἡ ἀτμομηχανή, τὸ ραδιόφωνον, εἰν' ὅλα ἔργα μεγαλοφυΐας—καὶ ὅμως εἶναι χρησιμότατα. Ἀκόμη δὲ καὶ ἂν ὁ συγγραφεὺς ἐσκέφθη μόνον τὰς Ὁραίας Τέχνας, πῶς ἔμπορουν οἱ θαυμασταὶ του νὰ μᾶς ποῦν ὅτι ἓνα ἐμβατήριον ἢ ἓνας ὕμνος, στεροῦνται κάποιας χρησιμότητος. Καί, ἄλλως τε, πῶς νὰ παραδεχθῶμε, ὅτι τὰ ἔργα τῆς ζωγραφικῆς ἢ τῆς Ποιήσεως καί, ἀκόμη περισσότερο, τῆς Μουσικῆς—ὅ,τι ἐξωραϊζει, τέλος, τὴν ζωὴν μας καὶ κάνει τοὺς ἀνθρώπους νὰ διαφέρουν ἀπὸ τὸν λύκο, τὴν μαῖμου ἢ τὸ γαῖδοῦρι—μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς ἀχρηστα; Ἡ μήπως θὰ ἰσχυρισθῆ ὁ Σοπενχάουερ, ὅτι ὁ ἀνθρώπινος αὐτὸς Πολιτισμός, μᾶς εἶναι κατ' οὐσίαν ἀχρηστος;...

Ἄλλὰ ἴδου καὶ μίαν ἄλλην ἰδέαν, πού εἶναι λανθασμένη ἐξ ἴσου :

«Ἐνα μονάχα ὄν, ψευδόμενον, ὑπάρχει ἐπὶ προσώπου γῆς: Ὁ ἄνθρωπος!... Ὅλα τὰ ἄλλα ἐπίγεια πλάσματα εἶναι ἀπλᾶ καὶ ἐλλεικρινῆ καὶ τίμια καὶ φέρονται κατὰ τὸ αἰσθημά τους, χωρὶς ποτὲ νὰ ὑποκρίνονται, πῶς εἶναι κάτι τι διάφορο ἀπὸ ὅ,τι ἔχουν πλασθῆ νὰ εἶναι».

Λάθος καὶ αὐτὸ ἀγαπητὲ φιλόσοφε! Τὸ «καμουφλάρισμα» τὸ ἔμαθεν ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν Φύσιν καὶ τὰ πλάσματά της...—ἀπὸ τὰ ἔντομα πού, εἴτε μὲ τὸ σχῆμα τους, εἴτε καὶ μὲ τὸ χρῶμα τῶν φτερῶν τους, ἀπομιμοῦνται ἓνα κλαδί τοῦ δένδρου ἢ καὶ κανένα ἄλλο ἔντομον, πολὺ πειὸ ἐπικίνδυνον ἢ πειὸ φαρμακερό. Κι' ὁ κυνηγός, πού ὅταν φθάσῃ ἡ ἀρκούδα, πέφτει καὶ κάνει τάχα τὸν νεκρό, τὸ ἔχει μάθη καὶ τὸ τέχνασμα αὐτό, ἀπὸ διάφορα τετράποδα

τοῦ δάσους, πολὺ πειὸ πονηρὰ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον.

Τέλος, καὶ ἡ γνώστοτάτη ἐκείνη φράσις περὶ τῆς ἀσχημίας τοῦ ὠραίου φύλου, εἶναι ἐσφαλμένη ἀπὸ αἰσθητικῆς ἀπόψεως. Τὴν ξέρετε, βεβαίως, ὅλοι :

«Μόνον ὁ ἄρσεν, μὲ τὸ λογικὸν τοῦ σκοτισμένου ἀπὸ τὴν γενετήσιον ὀρμὴν, μποροῦσε νὰ ἐκλάβῃ ὡς ὠραῖο, αὐτὸ τὸ μικροκαμωμένο πλάσμα, μὲ τοὺς στενοὺς τοῦ ὤμου, τῆς πλατειᾶς λαγόνες καὶ τὰ πολὺ κοντὰ ποδάρια!...»

Πόσον στραβὴ εἶναι ἡ θεωρία αὐτή, μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ ἀμέσως ὁ οἰοσδήποτε καλὸς ζωγράφος ἢ ἔστω καὶ αἰσθητικὸς τῆς Τέχνης. Ὁ Σοπενχάουερ, εἰς τὸ ζήτημα αὐτό, τυφλώνεται, χωρὶς νὰ θέλῃ ἀπὸ τὸν ἀσβεστον ἐκείνον μισογυνισμόν, πού εἶχε ἀρχίσῃ νὰ ριζώνῃ εἰς τὸ μυαλό του, ἀφ' ὅτου ἡ μητέρα Σοπενχάουερ τὸν ἐγκατέλειπεν ἀνήλικον ἀκόμη, γιὰ νὰ μετακομισθῇ μὲ τὴν κόρην τῆς Ἀδέλα, στὸ περιβάλλον τοῦ μεγάλου Γκαίτε!... Αὐτὴ ἡ Ἰωάννα Σοπενχάουερ ἦτον ὁ τύπος τῆς «διανοουμένης». Ἐδινε, δυὸ φορές τὴν ἐβδομάδα, τὰ περιλάλητα ἐκείνα τσάγια—πότε ποιητικὰ καὶ πότε μουσικὰ—εἰς τὰ ὁποῖα συνωθεῖτο, τότε, ὅλη ἡ ἀριστοκρατία τοῦ Δουκάτου, προεξάρχοντος καὶ τοῦ κυρίου Γκαίτε... Ἐν τέλει δέ, ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὸ φιλολογικόν τῆς περιβάλλον, ἀρχισε νὰ συγγράφῃ καὶ ἡ ἴδια κάτι ρομάντσα γλυκανάλατα, πού ἔγιναν πολὺ τῆς μόδας, ἐκείνη τὴν ἀστεία ἐποχὴ.

Φαντάζεται κανεὶς, τί... συμφορά, πρέπει νὰ ἦτο ἡ γυναῖκα αὐτή, γιὰ κάθε ἄνθρωπον κομμάτι αὐστηρόν καὶ μὲ ἀκέραιον τὸ κριτικὸν τοῦ πνεῦμα. Ὁ Χούμπολδ ὅταν ἦτο εἰς τὸ Βαῖμαρ, ἔγραφεν ἀπ' ἐκεῖ εἰς τὴν γυναῖκα του :

«Αὐτὴ ἡ κυρία Σοπενχάουερ, μοῦ ἔχει γίνῃ ἐφιάλτης, μὲ τὴν φωνή, τὸν ὄγκον καὶ τὰ σκέρτσα της».

Καὶ αὐτὸς μὲν ἦτο ἓνας ξένος. Ὁ γυιὸς τῆς ὅμως ἦτο φυσικόν, νὰ γενικεύσῃ τὴν κατηγορίαν καὶ νὰ νομίσῃ, ὅτι ἡ ἀντιπάθεια, πού τοῦ ἐνέπνεε ἡ σαχλὴ μητέρα του, ὀφείλετο εἰς τὰ μειονεκτήματα τοῦ γυναικείου, ἐν γένει, χαρακτήρου. Καὶ ἐπειδὴ, ὁσάκις ἐκαλεῖτο στὸ σπίτι τῆς μητέρας του εἰς τὸ Βαῖμαρ, ἔδειχνε φανερὰ τὴν στενοχώρια του κι' ἐπροκαλοῦσε μὲ τῆς «προστυχιές» του τὰ γέλια τῶν ὠραίων κυριῶν, ὁ μισογυνισμὸς του ἠῤῥεξε διαρκῶς.

Ἔτσι συνέβη πλέον, μετὰ χρόνια, τὴν ἐποχὴ πού ἔμενε στὸ Βερολῖνον, νὰ γίνῃ ἓνα πρῶτ' ἔξω φρενῶν, διότι διάφορες «κουτογυναῖκες»—ἡ θυρωρὸς μὲ κάτι ἄλλες ὀπηρετρίες—ἐστέκοντο στὸ κεφαλόσκαλό του καὶ ἐκουβέντιαζαν ὑψηλοφῶνως. Μαινόμενος σχεδὸν ἀπ' τὸ κακό του, ὁ Σοπενχάουερ ἀνοιξε τὴν πόρτα :

—Σκασμός!... Νὰ γκρεμισθῆτε ἀπ' ἐδῶ!...

Καί, ἐπειδὴ, ἡ μία ἀπ' τῆς γυναῖκες δὲν

έσπευσε νά «γκρεμοτσακισθῆ», τήν ἄρπαξεν εὐθύς ἀπό τό μπράτσο καί τήν ἐπέταξε στής σκάλες κάτω!... Τό ἀποτέλεσμα —μετά ὀλίγους μῆνας— ἦτο νά δικασθῆ ὁ δρ. Σοπενχάουερ, ἐπὶ αἰκίαις, ἐξυβρίσει κλπ. Ὁ ἰατρός τῆς μηνυτρίας ἐβεβαίωσεν ὅτι, ἀφ' ὅτου ἡ πελαῖτις του αὐτῆ εἶχε κατακυλήσει τόσον ἄσχημα τῆς σκάλες τοῦ κ. Σοπενχάουερ, ἔπασχεν ἀπό καχεξίαν νευρικήν καί «τρόμον» τοῦ δεξιοῦ βραχίονος. Καί ναί μὲν ὁ ἀδιόρθωτος φιλόσοφος ἀντέταξεν, ὅτι «τό γυναικεῖον φύλον πάσχει ἀνέκαθεν ἐκ καχεξίας καί, μάλιστα, ὀσάκις... θέλη», ἀλλά τό Δικαστήριον δέν συνεφώνησε καί ὑπεχρέωσε τόν κ. δόκτορα νά καταβάλλῃ, ἰσοβίως, εἰς τό θῦμα του 5 ἀσημένια τάλληρα τόν μῆνα.

Καί ἐννοεῖται, ὅτι ἡ καταδίκη αὐτῆ ἐπέτεινεν ἀκόμη περισσότερο τόν μισογυνισμόν τοῦ φιλαργύρου Σοπενχάουερ, μέχρι σημείου ὥστε, ἀρκετά συχνά, νά γίνεται ἀφορήτως πρόστυχος. Ἐδῶ εἰς τήν Φρανκφούρτην, λ. χ., εἶχε δεχθῆ, μὲ χίλια παρακάλια, τήν πρόσκλησι μιᾶς κυρίας, πού ἐφημίζετο γιά τήν κουζίνα της. Πραγματικῶς, τά δύο πρῶτα πιάτα ἦσαν τῆς ἀρεσκείας τοῦ κ. δόκτορος—ὁ ὁποῖος εἶχε ἀδυναμίαν γιά τό καλό καί ἐκλεκτό φαί— ἀλλά τό τρίτον δέν τοῦ ἄρεσεν καθόλου· ὁπότε καί ἀπόθησε, τό πιάτο του καί εἶπεν εἰς τόν γείτονά του:

—Αὐτό εἶναι φαί γιά τά γουρούνια!...

Οἱ καλεσμένοι ὄλοι κατετρόμαξαν. Ἄλλ' εὐτυχῶς, εἰς τήν περίπτωσιν αὐτήν, ἡ οἰκοδέσποινα ἀπεδείχθη μάστορης. Μὲ τήν μεγαλειτέραν ἐτοιμότητα τοῦ κόσμου, ἐστοάφη πρὸς τόν Σοπενχάουερ καί τόν ἐρώτησε πολὺ γλυκά:

—Μὰ τότε, νά σᾶς δώσω λίγο ἀκόμη;...

Ἀπὸ τήν ἐποχὴ ἐκείνη πλέον, ὁ Σοπενχάουερ δέν ἐξαναπάτησε σέ γεῦμα ἢ συναναστροφῆν. Ἐπροτιμοῦσε, νά γυρνᾷ ὀλομόναχος, μὲ τόν περίφημον ἐκεῖνον σκύλον του—ἓνα ὠραῖο, καστανὸ caniche, πού τό ἐβάπτισεν ὁ ἴδιος «Ἄτμα», τουτέστιν «ἡ Ψυχὴ τοῦ Κόσμου», (κατὰ τήν Ἰνδικήν φιλοσοφίαν)... Ἐκεῖ, πού εἶναι τώρα τό μνημεῖον του, κοντὰ στόν παραπόταμον τοῦ Μάιν, ἔπαιρνε κάθε βράδυ τόν ἀέρα του, κρατῶντας τό περίεργο καπέλλο του—ἓνα ψαθάκι μαῦρο μὲ ψηλὸν τεπέ—καί

ἀκολουθοῦμενος ἀπ' τήν «Ψυχὴν τοῦ Κόσμου», πού ἦτο κουρεμμένη σάν λιοντάρι. Ἔτσι τοὺς ἐβλεπε στερεοτύπως, ὄλη ἡ Φρανκφούρτη, κάθε καλοκαίρι· κι' ἔτσι τοὺς ἐζωγράφισε κι' ὁ Γουλιέλμος Μπούς, εἰς τό περίφημον ἐκεῖνο σκίτσο: τοῦ «Φιλοσόφου μὲ τόν σκύλο του».

Καί, ὅταν ὁ φιλόσοφος ἀπέθανε, δέν ἐλησμόνησε καί τήν «Ψυχὴν τοῦ Κόσμου». Εἰς ἄρθρον εἰδικόν τῆς διαθήκης του, ὠρίζεν ἓνα κληροδότημα, ἀπὸ 300 μάρκα ἐτησίως, γιά ὅποιον θ' ἀνελάμβανε τήν «Ἄτμα», ὑπὸ τὸν ὄρον νά τὴν ἔχη σπίτι του καί ὄχι σέ κυνοτροφεῖον. Καί οἱ ἐκτελεσταί τῆς διαθήκης ἀπεφάσισαν, νά τὴν ἐμπιστευθοῦν στήν Μαργαρίτα Σνέππ, τήν πολυχρόνιον ὑπηρέτριά του, εἰς τὴν ὁποίαν ἄλλως τε ὁ ἴδιος ἐκληροδότησεν, ἐπίσης ἰσοβίως, ἓνα ἀρκετὰ καλὸν εἰσόδημα—1600 μάρκα ἐτησίως— καί ἓνα εἰκοσάμαρκο, ἐφ' ἅπαξ, γιά ν' ἀγοράσῃ ἓνα μαῦρο φόρεμα, μὲ τό ὁποῖον ἔπρεπε νά τὸν πενήθησῃ!...

Εἰς τό Νεκροταφεῖον τῆς Φρανκφούρτης, τώρα, κοιμᾶται ὁ φιλόσοφος τόν νήδυμον. Τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς ζωῆς του, συνέβη κάποτε νά τὸν ρωτήσουν:

—Ποῦ θὰ ἠθέλατε νά εἶναι ὁ τάφος σας;

Καί ὁ φιλόσοφος ἀπήντησεν ἀπότομα, στὸν δημοσιογράφον πού τὸν ἐρωτοῦσε:

—Δέν ἔχει σημασίαν, κύριε! Ὅπου καί νᾶναι, θὰ μὲ βοῆτε ἀμέσως!...

Καί, πράγματι, τόν βρίσκετε ἀμέσως, σ' ἓνα αὐστηρὸν ἀλλὰ ὠραῖον τάφον, πού διακρίνεται ἀπὸ πολὺ μακρῶς. Μία μεγάλη μαρμαρένια πλάκα, μὲ τ' ὄνομα «Ἀρθούρος Σοπενχάουερ» φαντάζει ἀρκετὰ καλά, πλαισιωμένη ἀπὸ ὁμοιόχρωμα λουλούδια. Κι' ἂν ἔχετε ὑπ' ὄψει σας τό σπίτι—ἓνα ἄσχημότατο παλιὸ ἀππαρτεμᾶν—ὅπου ὁ μισάνθρωπος αὐτὸς φιλόσοφος ἐζοῦσεν ἐπὶ τόσα χρόνια, εἶναι ἀδύνατον νά μὴ σκεφθῆτε, ὅτι ἡ «τελευταία κατοικία» τοῦ Σοπενχάουερ εἶναι ἀνωτέρα τῆς... προτελευταίας. Σίγουρα, θὰ τὴν ἐμελέτησεν ὁ ἴδιος καί θὰ ἐφρόντισε ἐν ζωῇ γι' αὐτήν, σύμφωνα μὲ τὸν χαρακτήρα του καί τὴν ἀπαισιόδοξον φιλοσοφίαν του, πού συνοψίζεται τόσῳ καλὰ εἰς τό ἀρχαῖον χορικό τοῦ Σοφοκλέους:

Ἄν ἴσως δέν γεννεϊότανε κανεὶς

Θὰ ἦταν, δίχως ἄλλο, τό καλλίτερο·

Ἄλλὰ, τοῦλάχιστον, ἂν γεννηθῆς,

Κύττα νά φεύγῃς τό ταχύτερο...

Κ. Α. ΚΥΡΟΥ

